Uwaga Klocek !

1 Mowa Oyca S. Piusa VI miana na Konsystorzu Kardynałow

2 Kazanie przy zaczęciu Seymu Extraordy: 1767 przez X. Krzysztofa Zorawskiego

3 Kazanie na pogrzebie JW Jana Hrabi Krasinskie: miane przez Jgnac: Witoszyńskiego Kazno: JK Mości i kanonika:

4 Kazanie na pogrzebie JO. Xięzney Jey. Sottohubowey Generał. Artyll. W. X. Lit. przez X. Antonina Malinowskiego

5 Głos Pasterski J.W. JMci Xię: Kaspara Cieciszowskiego Bisk. Kijo: przy pierwszym swym wniyściu do Kathedry Kijowskiey

6 Kazanie X. Lachowskiego miane pod czas dorocznego obchodzenia koronacyi Stanisława Aug: Krola Pols:

7 Przemowa przy wyprowadzeniu Ciała JO JMX. Młodzieiowskiego Bisk: Pozn: i War. przez X Grodzickiego

8 Mowa miana pogrzebie JO Xiążęcia Jmci Adama Sułkowskiego przez X. Pomorzkanta

9 Kazanie przy Zaczęciu ~~Wotywy~~ Jubileuszu na Solenney Wotywie miane przez X. Ciapinskiego

10 Kazanie na Oktawę Poczęcia Wielu. Im. Panny Mari: Sierakowski przez X. Ciszewskiego

11 Kazanie na Uroczystość Krolewskich Imion miane w Gro przez X. Karpowicza

12 Kazanie przy powitaniu Trybunału przez X. Ant: Zehaka

13 Kazanie X. Karpowicza na pierwszym zafundowaniu powiatu Pinskiego

14 Kazanie Karpowicza na przysiężeniu Uroczystym Ustawy 3. Maja

15 Kazanie X Karpo: do Trybunału miane 1776.

Iste, qui creavit me, dedit mihi creare se; qui creavit me sine me, creatur mediante me, in Stella Cleric. cap: 15. Et Cap: 19. Cum ergo tantæ dignitatis sit Sacerdos, quod Creator sit sui Creatoris, et totius creaturæ, ipsum peccare inconveniens est. Vid. etiam C: 22. in Anal. Ioh. Lyd. ad Clemang. p: 3.

Corpus Christi defert, quocunq species deferuntur, ut in Ventrem Canis, Suis; aut si projiciuntur in lutum: Alex. ab Ales Par. IV. qu. 53. mem: 2. Thomas P. III. Qu. 80. art: 3.

Corn. a Lapide in Esaj. VII. ℣. 14. Moraliter Chrūs est Emanuel, Per Verba Consecrationis verè et realiter uti transsubstantiatꝫ panis, ita producitur et quasi generatur Chrūs in altari: adeo potenter et efficaciter, ut, Si Chrūs necdum esset incarnatꝰ, per hac Verba, hoc est corpus meum, incarnaretur, corpusq́ humanum assumeret, uti graves Theologi docent.

Gabr. Biel, lect. 2. in Can. Missá etc. Sacerdotes digniores sunt Regibꝰ, Angelis, B. Virgine Maria, quia Christum creant.

PRZEMOWA

PRZY WYPROWADZENIU CIAŁA S. P.

J. W. JMCI XIĘDZA

ANDRZEIA STANISŁAWA KOSTKI

MŁODZIEIOWSKIEGO

BISKUPA POZNANSKIEGO i WARSZAWSKIEGO,

KANCLERZA WIELKIEGO KORON:

ORDEROW KROLEWSKICH, ORŁA BIAŁEGO i SWIĘT:

STANISŁAWA KAWALERA &c. &c.

Przed Pałacem Miana

PRZEZ XIĘDZA

TOMASZA GRODZICKIEGO

PROBOSZCZA KOSCIOŁA PARAFIALNEGO S. ANDRZEIA

Dnia 29. Marca Roku 1780.

w WARSZAWIE,

w Drukarni Nadworney J. K. Mci.

PRZEMOWA
POGRZEBOWA

TE śmiertelne zwłoki na zaſiew nieśmiertelności w przyſzłym ciał zmartwychwſtaniu, gdy po tygodniowym przy SS. Ofiarach widoku przychodzi wynoſić z mieſzkania prac y uſług publicznych, na ramionach domownikow, w licznym zaſtępie przyiacioł, w oczach wyſypaney ſtolicy, z łona ſpólney Oyczyzny, z pośrzodka nakoniec żyiących do pogrzebowych obrzędow z oſtatnią umarłemu od pozoſtałych w życiu uſługą, innych ſłow do krótkiey przemowy imieniem zeſzłego w Bogu Biſkupa y Kanclerza zażyć nie mogę, iako tych, któremi Paweł Swięty Uczniowi ſwemu Tymoteuſzowi blizkie dokonanie życia śmiertelnego zapowiedział. *Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ*

(*) Potykaniem dobrym potykałem ſię, zawodu dokonałem, wiary dochowałem; na oſtatek odłożon mi ieſt wieniec ſprawiedliwości.

A iako użył tych wyrazow bez naymnieyſzego cienia chluby z ſamego przekonania ſumnienia do świadka y uczeſtnika prac ſwoich, pierwiaſtkowego Kościoła Biſkup, Sprawca Chryſtuſow, taiemnic Boſkich Szafarz, oznaczaiąc w ſwey oſobie iuż ſczegulnego człowieka y prywatnego Chrześcianina, iuż wielkiego w Kościele urzędnika y narodow nauczyciela dopełnione obowiązki, czuiąc ſię blizkim zgonu y zdania z życia y urzędu rachunku; tak niech to uydzie wſzelkiey przymówki, że świadek ćwiczenia młodości, patrzący na ſprawy w leciech rówiennik, rządom w ſprawowaniu zbawienia podległy, ſumnienia y oſtatniey woli ſkład maiący po śmierci y ſprawieniu ſię Bogu od zmarłego, te ſłowa Apoſtolſkie co do obowiązkow oſobiſtych y urzędowych zupełnego do kreſu-

(*) 2. *Timoth.* 4. *v.* 7.

ſu życia przezen wykonania ſtoſować odważam ſię. Same bowiem ſprawy y poſtępki iego w obywatelſtwie y duchowieńſtwie tyczące ſię oſoby daią niezawodne świadectwo dobrego w życiu iako na poboiowiſku iakim potykania ſię aż do końca; ſame dzieła y czyny na przełożeńſtwie Kościelnym y Rzeczypoſpolitey doſtoieńſtwie okazuią w całym urzędowych powinnności przeciągu bieg doſkonały z wierności nienaruſzoney dochowaniem: a zatym oprócz nagrody od Boga, należy odemnie y od wſzyſtkich ten umarłemu wieniec ſprawiedliwości, wyznać: że wielkiego ze wſzech miar człowieka y nieśmiertelney godnego pamięci tym obchodem czciemy z żałością nad ſtratą nienagrodzoną.

Rozbierzmy krociuchno przywiedzione Apoſtolſkie ſłowa, które z podobieńſtwa wzięte całą treść życia Pawła Swiętego ściśle zamykaiąc, wzorem ſą życia y powinności dla takowych ludzi, y na takie wyſadzonych urzędy, iakie w tym śmiertelnym biegu z rządu opatrzności były przynależyte zmarley oſobie

dla

dla osiągnienia korony wiekuistey a razem pamiątki ludzkiey potomności.

Zeszły w Bogu Biskup y Kanclerz mowić z Pawłem S. może: *Potykaniem dobrym potykałem się* iako żołnierz w kościele woiuiącym, ieden z grona Duchowieństwa y kochaiący kray obywatel: mowić daley może *biegu dokonałem*; bo gdy innym ludziom chociaż y wiernym Chrystusowym podróż odprawować przychodzi, Biskupom iako na stopniu doskonałości postawionym bieg skwapliwy na wzór obłokow, podług Izaiasza (*) przynależy; mowić na koniec y stoiąc w tym progu domu swego może iawnie oświadczyć się, wiary nieskażoney do tchnienia ostatniego Bogu, Maiestatowi, Oyczyźnie y wszystkim dochowałem. Albo ia toż samo w iednym zawrę słowie. Zeszły w Bogu, ktorego wyprowadzamy ciało, zostawił w kościele świętym y oyczyźnie przykład wielkiego Męża: *to pierwsza*; zeszły w Bogu dał dowod w duchownym przełożeństwie Wielkiege Biskupa: *to druga*;

(*) *Qui sunt isti, qui ut nubes volant? Isai.* 60. *v.* 8.

ga; zeſzły w Bogu wyraził na ſobie wizerunek wielkiego w Rzeczypoſpolitey Senatora y Miniſtra; *to trzecia* powinność podług nauki Pawła S. od niego dopełniona. Nam z tego wnieść należy ufaiącym w dobroci Boſkiey, że ma odłożoną dla ſiebie koronę chwały miedzy wybranemi.

Nie myślę ia tu światowym podchlebiać wyniosłościom, ani fałſzywych pochwał nieprawdziwym dawać cnotom; niechcę świętych modlitw waſzych świeckim przerywać panegyrykiem, a tym bardziey ſerc rozrzewnionych głębokie do Boga ięczenia przeplatać próżnością: zeſzliśmy ſię tu, częścią na Chrześciańſką przyſługę, częścią na przyiacielſką żałobę; mowa moia do tego zmierza, aby do chrześciańſkiey przyſługi, umyſł rozegrzała, a rozrzewnione ſerca przyiacielſkie cieſząc, wſzyſtkim zbudowanie ſprawiła do pełnienia ſtanu ſwego powinności.

Powſzechne ieſt w prawdzie na ludzi wſzyſtkich bez wyłączenia żadnego prawo, któremu ſię ani przeciwić, ani zatamować ſkutku żadna wielmożność nie

zdo-

zdoła: że iako słodkie Jordanu wody po krótkim biegu w martwe wpadaią morze, tak my ledwo co niektórzy skosztowawszy słodyczy życia, ochynąć się musiemy przez śmierć w bezdenney wieczności: zachodzi atoli miedzy iednakiey skazitelności ludźmi co do śmierci ta różnica; że iedni iako liście z drzewa w ucifzeniu wielkim zpadaią, pamięć ich ze dzwiękiem dzwonow niknie, a wiadomość w iedney z ciałem ginie mogile; drugich zaś śmierć sprawuie w pozostałych żyiących iakowyś ogrom, ktory szeroko się nawet zagranice rozchodzi, a co nayznakomitsza, napełnia sławą potomność nayodlegleyszą: Innych śmierć prawie nikogo nie obchodzi, oboiętne na nie, iakoby innego rodzaiu legło stworzenie, ludzkie pogląda oko; drugich zaś przeciwnie śmierć zaszła naywyższe przenika stany, cały naród smutkiem ogarnia lud iego wszystek w postać przybieraiąc ciężkiey żałoby.

Widzieć w Xięgach Krolewskich drugich Pisma S. (*) nayprzednieysze dworu y kraiu osoby, lud

nad

(*) 2. Reg: 3. *Num ignoratis quoniam Princeps & maximus hodie cecidit in Israel.*

nad to wſzyſtek w rozdartych ſzatach, wſzyſcy pokryci worami żałobnemi, płacz bez utulenia przeraża uſzy, prowadzą ciało do pogrzebu, ieſt temu Krol przytomny; grzebią ciało, Krol daie pochwałę zmarłemu, a dla żałoby niechce brać pokarmu przed zachodem ſłońca, lud przyimuie na ſię ten obowiązek, z Krolem razem pości. Niepyta ſię nikt o przyczynę takiego obrzędu umarłemu: ſam Krol zadaie pytanie nadzwyczaynego obchodu, a pytaniem ſamym odpowiada na poſtępek w narodzie niewidziany: *Ałboż niewiecie, że Xiążę i bardzo wielki dziś poległ w Izraelu?* (*) mowił to Dawid o Abnerze wodzu y wielkim Mężu.

Prześwietny Stanie Duchowny otaczaiący te śmiertelne zwłoki, nie śmiem ia czynić pytania: izali nie wieſz kto legł na tym poboiowiſku? bo kraiowi, a tym bardziey Duchowieńſtwu wiadomo, że ten to ieſt, ktory Katedrę Poznańſką, ſto kilkadzieſiąt tyſięcy na nię wyłożywſzy, z ruin ſwoich wydobył; Kościoły w dobrach ſwoich iedne wyreparował, drugie z gruntu wyſtawił, rządził Dyecezyą chwalebnie, domem ſpokoy-

(*) *Num ignoratis quoniam Princeps & maximus hodie cecidit in Iſrael 2. Reg. 3.*

nie, kraiowemi interefsami władnął roztropnie; był z przywiązaniem nigdy nie nadwątlonym dla Tronu, z refpektem dla wyżfzych, z przyiaźnią dla równych, z uprzeymością dla niżfzych, z słodkością dla domowych: Ten to ieft, który nabożeństwa uroczyfte iuż przez siebie, iuż przez wybrane osoby, w fzczegulności nabożeństwo czterdziesto - godzinne, Jubileufzowe promowował; wfzyftkie interefsa większey wagi od Boga, modlitw, iałmużn zaczynaiąc, a za wykierowanie ich Bogu dzięki czyniąc: ten to ieft, który przy niezmiernych zatrudnieniach Kościelnych, kraiowych, zagranicznych, domowych umiał połączyć y prywatne nabożeństwa, do powinnych przydaiąc słuchanie codzienne mfzy S, rachowanie się z sumnieniem każdego wieczoru y koronkę codziennie do Nayświęt: MARYI Panny; nawet w oftatniey chorobie, nic mu milfzego nie było, póki osłabione siły pozwalały, iak zabawa z JEZUSEM ukrzyżowanym y MARYĄ Matką iego. Obrazy tych nayświętfzych osób dla żywfzego myśli y serca podniesienia być musiały z rana y w wieczor w oczach iego, a wnosi ie nawet z sobą do grobu. Przy-

Przyſtępuię do ciebie Prześwietny Stanie Swiecki *num ignoratis* &c. alboż nie wieſz kto to zgaſł w oczach twoich? Ten to ieſt, który dopełniaiąc miłości nie tylko ku Bogu, ale y bliźnim, iuż radą, iuż pomocą, iuż wdaniem ſię, aby przemoc nad ſprawiedliwością nie górowała, iuż maiątkiem udaiących ſię do ſiebie wſpomagał, karmił mnoſtwo nędzarzow przy Pałacu ſwoim: ratował podczas powodzi w Roku 1775. wielu na maiątku podupadłych: obmyślał przyſtoyne wyżywienie żebrać wſtydzącym ſię, których znaczny regeſtr śmierć odkryła,

Ten to ieſt, (rzecz to oſobliwſza) co tym Domom, ktorym początki wzroſtu ſwego przypiſywał, nieśmiertelną zapiſał wdzięczność. Wyznaczywſzy trzykroć pięcdzieſiąt tyſięcy: a co ieſzcze nigdy nie praktykowana w Polſzcze ani ſłychana; wyznaczył dwakroć ſto tyſięcy, aby te ulokowane wydawały corocznie prowent na wypoſażenie ubogich Panien przyſtoynie wychowanych, a do poſtanowienia ſobie przyzwoitego ſpoſobu nie maiących, trzecie zaś ſto tyſięcy wyzna-

czył, aby od nich dochod coroczny na ubogich, nie tych wprawdzie, którzy pozornym płaſzczem ubostwa przegniłe prożnowanie albo nienaſycone łakomſtwo pokrywaią; lecz prawdziwie ubogich przez ogień, wodę, chorobę długą podupadłych, a żebrać wſtydzących ſię. Wzorze pierwiaſtkowy, a potomnym wiekom do wyobrażenia zoſtawiony! maiątku dobrze rozrządzony! wiedziałeś Boże w iakie ręce na zyſk ſtokrotny twoieś powierzył ſkarby!

Coż mam mowić o iego wſpaniałości umyſłu nieuſtraſzoney śmiercią? cierpliwości nienadwątloney chorobą? ſpokoyności niezmieſzaney przykrością? powolności w przyimowaniu przykrych lekarſtw nierozdrażnioney długością? *Wielkie zaiſte widowiſko było widzieć Katona w pośrzod niebeſpieczeńſtw życia niezmieſzanego.* (*) napiſano o Katonie; toz ſamo o s. p. Panu wieczney pamięci podawać należy, którego ani boleść o niecierpliwość, ani przykrość o ſmutek, ani długość

(*) *Grande ſpectaculum fuerat videre Catonem inter pericula erectum.*

gość boleści o niespokoyność, ani śmierć o trwogę (co iest wielkim skutkiem Filozofii prawdziwie Chrześciańskiey) nie przyprawiły. Dadzą świadectwo niezawodne wszyscy domowi troskliwie we dnie y w nocy staraiący się o zdrowie kochaiącego i ukochanego Pana.

Macież tu naymilsi słuchacze wizerunek miłości Boga y bliźniego *na tych dwoch zawisło całe Prawo i Prorocy* (*) mowił zbawiciel nasz. Macie wielkiego Męża w kościele Bożym, wielkiego męża w oyczyznie *Bonum certamen certavi.*

Ale nie tylko ponosiemy stratę wielkiego męża w Kościele i Oyczyznie; lecz nad to i wielkiego Biskupa w kraiu naszym, Biskupa Poznańskiego od założenia Katedry począwszy od *Jordana* pierwszego w liczbie siedmdziesiątego szostego, a tego Imienia Andrzeia siodmego, porządnie idącego, od Namiestnika Chrystusowego Klemensa XIII. w liczbie Papieża

dwoch-

(*) *In his duobus universa lex pendet & Prophetæ. Math.* 22. v. 40.

dwochſetnego pięćdzieſiątego trzeciego, ſukceſsora S. Piotra potwierdzonego.

Ta godność iak ieſt wielce od Boga upoważniona, żaden prawowierny nie wątpi. My ieſteśmy ſługami Boſkiemi poſpolitemi, ale na tey godności zoſtaiący przechodzą nas, iak mowi S. Paweł pierwſzy z Biſkupow Kościoła Chryſtuſowego (*) *Sługami Chryſtuſowemi ſą; ale ia więcey ſługą ieſtem.* My do gminu ludu Bożego należemy, *ludem iego ieſteśmy i owieczkami paſtwiſka iego* (**) ale Biſkupi od Boga miedzy Xiążęty policzeni: *Poſtanowiſz ich Xiążętami* nie w kraiu iednym, albo Kroleſtwie, ale *po wſzyſtkiey ziemi.* (***) My dekretow ich ſłuchamy; oni ſędziami naſzemi, i na ziemi (****) *Ktorym odpuścicie grzechy, odpuſzczone będą, a ktorym zatrzymacie, zatrzymane będą*; i w

niebie

(*) *Miniſtri Chriſti ſunt; plus ego. 2. cor. 11.*

(**) *Nos populus eius & oves paſcuœ eius. Pſal. 99.*

(***) *Conſtitues eos principes ſuper univerſam terram. Pſal. 44.*

(****) *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt. Joan. 20.*

niebie (*) *zaſiadać będziecie i ſądzić.* Gdyż co Apoſtołom rzeczono, to i ſukceſsorom ich, iakiemi ſą Biſkupi, ſłuży.

Ta godność więc iak ieſt wielka, tak godnie piaſtowana była od s. p. Paſterza. Nie trzeba daleko zapuſzczać ſię myślą w przeciąg rządow ſpoyrzeć tylko na wydane, a w tym Roku dziwnym rozporządzeniem Boſkim wraz zebrane liſty Paſterſkie, a dość nam na tym. Już, co do naſzego ſtanu Kapłańſkiego należy i obowiązkow: abyśmy w drodze świątobliwości życia i obyczaiow pilnemi będąc, wſpomagali czułego Paſterza w przyſługach zbawiennych (**) karmili, lud ſobie powierzony nie tylko ſłowem Boſkim we wſzyſtkie Niedziele i Swięta, ale i tłomaczeniem nauki Chrześciańſkiey, młodych, albo ſłabych Chrześcian zaſilali; (***) Cześć Nayświętſzego Sakramentu naywiękſzey wiary naſzey świątości Ciała JEZUSOWE-

GO

(*) *Sedebitis ſuper ſedes iudicantes.*

(**) *Epiſtola Paſtoralis* 1768. *Die* 16. *Julii.*

(***) 1768. *Die* 3. *Januarii.*

GO, czy to do chorych noſząc, czy na świętych ółtarzach wyſtawiaiąc, godnie utrzymywali. (*) A że oziębłość tego wieku do tego ſtopnia przyſzła, że ſię targnęła na Swięty Sakrament Małżeńſtwa i poprzyſiężony przed obliczem Boga i Kościoła związek, iakby nikczemny kontrakt ciwilny zaczeła rozrywać; obwarował ſurowym Proceſsem, abyśmy ſtron to przymierze święte do zgonu życia trwać maiące czyniących do Ołtarza nie przypuſczali, aż po doſkonałym wyrozumieniu wolności ſtanu i woli, a przeſzkod nieważne to poſtanowienie czyniących uprzątnieniu (**)

Co zaś należy do trzody ſobie od Boga poruczoney: Nakazał czuyność Paſterzom, aby wſzyſcy wierni około Wielkieynocy uſprawiedliwiali ſię Bogu, Ciałem Chryſtuſowym zaſilali, i tego oboyga świadectwa mieli, (***) targow; iarmarkow w święta zabraniali, dopieroż nieſtanowili. (****) A że temi czaſy za-

---

(*) *Anno* 1770. *Die* 20. *Auguſti.*

(**) *Anno* 1771. *Die* 4. *Januarii & Anno* 1777. *Die* 14. *Febr:*

(***) *Anno* 1769. *Die* 3. *Januarii.*

(****) 1775. *Die* 18. *Julii.*

ſy zaraźliwe piſma truiące młódź Polſką poczęły ſię ukazywać; na fundamencie Concilium Tridentſkiego, Synodow kraiowych, uſtaw koronnych, mianowicie od Zygmunta I. i Zygmunta Auguſta z obóſtrzeniem kar nayſurowſzych na Xięgarzow i Drukarzow edyktalnie wydanych i przez żadną Konſtytucyą nie zwolnionych; (*) zakazał wſzyſtkim Typografom, aby bez pozwolenia i approbacyi żadnych piſm nie wydawali; a Xięgarze do kraiu ſzkodliwego duſzom, cnocie, obyczaiom i rządowi towaru nie wnoſili, zalecaiąc podanie ſobie reieſtru Xiąg wprowadzonych dla rozſądku o ich dobroci. (**) Na oſtatek aby ubeśpieczył wieczne dobro wſzyſtkich owieczek ſwoich, zalecił lekarzom, aby poſtrzegłſzy niebeśpieczeńſtwo, za pierwſzym, naydaley drugim nawiedzeniem, upomnieli chorego, aby to wſzyſtko, co do ſpokoyności umyſłu wewnętrzney należy, każdy naypierwey przed ſię brał, a dopiero o ratunku zdrowia myślał, (***) co też ſam przykładem ſwoim wykonał, lubo prawie dziewięć tygodni

(*) *Sigiſm: I. Crac. 1523. Sigis. Aug. Vilnæ Anno 1556.*
(**) *Anno 1770. Die 26. Julii*
(***) *Anno 1779. Die 5. Januarii.*

godni chorował; nie spusczaiąc się na ostatni, w pierwszym zaraz rozporządzenie zupełne interessow nayprzod wiecznych, a po nich doczesnych uczynił. Alboż to nieprawdziwy wizerunek Wielkiego Biskupa? *Cursum consummavi.*

Nie dość na tym, że czuiemy stratę Wielkiego Biskupa; był wielkim Mężem i Biskupem, ale oraz był wielkim Senatorem i Ministrem. Wielkość tego urzędu komuż nie widoczna? ktoż nie wie, że trwałość albo upadek Królestw, szczęście albo nieszczęście, potęga albo słabość, bogactwa albo niedostatek na Ministerium i Senacie, iako na mocnych zawiasach zasadzone bywaią? Te dwie prerogatywy, albo niemi ozdobieni Mężowie, stanowią potrzebne prawa, obmyślaią praw ustanowionych wykonanie, nadaią obywatelom życia i maiątku beśpieczeństwo, radą przezorną uprzedzaią nieszczęśliwości, a publiczne i prywatne gruntuią szczęście. Z tą tylko różnością, że wielkość prawdziwa tych godności, nie na iakimkolwiek praw ułożeniu, ustanowieniu i utrzymaniu potęgi, bogactw, handlu zawisła,

wiſła, ale na ułożeniu tego wſzyſtkiego *ſecundum legem æternam* na fundamencie prawideł wiecznych od nay-wyżſzego i naypierwſzego prawodawcy Boga poda-nych, którym to naywyżſzym prawem gdy ſię nie rzą-dzą, podpadaią pod owę krytykę Ducha Nayświętſze-go: *Vanitas vanitatum* prożność prożności: i pierwey ſię obalą, niżeli poznać dadzą.

Temi więc wiecznemi prawdami rządził ſię s.p. Pan. Umiał on na fundamencie praw Boſkich i Kościelnych zdrowe dawać rady i one w czaſie pogodnym wy-konywać: umiał tę harmonią, która ieſt od Boga uſta-nowiona między Tronem i Ołtarzem, a Filozofia iey dotąd nie poięła, doſkonale utrzymać, i utrzymał: u-miał wſzyſtkie naywiękſzych intereſsow rozrządzenia nie ſwoiey dzielności, lub ślepemu ſczęściu, lecz Bo-ſkiey przypiſywać Opatrzności, i przypiſywał, i tę zorzrzewnionym ſercom wiecznie trwałą pociechę zo-ſtawił, którą dał Caſsiodorus Nepotianowi po śmier-ci Venancyuſza: *Hoc ipſum grande ſolatium eſt Venantium ſub onere Reipublicæ occubuiſſe.* To naywiękſzą pocie-

chą, że chwalebnie poległ pod ciężarem Rzeczypospolitey, służąc dobru publicznemu.

Atoli iako słońce przez cały dzień iest świetne, na zachodzie iednak ukazuie się naywiększe, tak wielkość tey duszy wydała się zbliżaiąc się do zachodu doczesnego życia. O iakie tu iawne wydały się maxymy, ktoremi się rządził! Prócz tego że postrzegłszy chorobę zaraz nie cierpiąc naymnieyszey zwłoki, udał się do naywyższego lekarza, nie szukaiąc wprawdzie zdrowia, ale wiecznego dobra, aby przed naywyższym Trybunałem stanąwszy, mogł beśpiecznie mowić: *Feci Domine quod iussisti, da quod promisisti*: uczyniłem Panie coś rozkazał, day coś przyobiecał. Nic choruiącego ukontentować nie mogło, tylko co z prawd wiecznych wynikało, to iest Bog sam, do ktorego serce i affekta obracał. Nic rozweselić, tylko co z tego morza słodyczy wypływało; nic uspokoić, tylko co od dawcy pokoiu prawdziwego początek miało. Poki sił stawało, naymilsza zabawa z JEZUSEM Ukrzyżowanym i MARYĄ Matką iego, słuchanie albo nabożnych Aktow, albo czytania świętych rzeczy.

Zbli-

Zbliżył ſię do końca życia, a na tym i ia chcę zakończyć mowę, iako na pełnym Chrześciańſkiego zbudowania dla wſzyſtkich ſtanow. Tak ci to Bóg gdy wielkich ludzi, gruntem prawdziwego Chrześciańſtwa rządzących ſię bierze z tego świata, zaraz na tychże obalinach tych wielkich filarow w Królestwach, przykłady zbudowania wyprowadza dla innych, a śmiercią wielkich ludzi, ożywia ducha pobożności w ſłabſzych. Tak mamy w Piśmie Swiętym o Eleazarze wielkim mężu w ſtarym Teſtamencie: *Deceſſit vitâ, univerſæ Genti memoriam mortis ſuæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens* (*) zſzedł śmiercią, ale całemu Narodowi przykład zoſtawił. Toż ſamo ukazało ſię przy zeyściu s. p. Kanclerza W. K. Terazże zapraſzam i proſzę ſię przypatrzyć oſtatnim momentom życia, w nayproſtſzych, ale iſtotną rzecz opowiadaiących, przełożę ie ſłowach.

Po wytrzymaney rzadką wſpaniałością, a niewymowną cierpliwością dwumieſięczney ciężkiey choro-

bie,

(*) 2. *Mach*: 6. *v*: 31.

bie, gdy ſię dzień przybliżył oſtatni, nad ſpodziewanie moie zaſtałem odmianę w tym Panu: więc po krótkim powitaniu pytam ſię, ieżeliby mnie ſłyſzał mowiącego, proſząc na znak tego, aby ſpoyrzał na mnie: uczynił to i przez nie mało czaſu z oczu nie ſpuścił. Pytam ſię daley, ieżeliby choroba pozwalała nie tylko ſłyſzeć, ale i rozumieć moie ſłowa? proſiłem aby mi ściśnął rękę; i to wykonał. Mowię daley: a pamiętaſz Panie móy, żeś mię obowiązał i zaklął na Miłość Boſką, abym przeſtrzegł o blizkim rozſtania twego czaſie? dał i na to znak oczyma i ręką. Panie moy! (mówię daley) ſiły uſtaią, lekarſtwa nie ſkutkuią, iuż ſię czas zbliża, abyś oddał ducha twego Stworcy twemu, od którego wziąłeś go. Użeś wſzyſtkie poczynił rozrządzenia względem duſzy i maiątku twego: teraz więc maſz ſię popiſać naoſtatek z wiarą żywą, nadzieią gruntowną, miłością ku Bogu naydoſkonalſzą, z żalem za przewinienia, z podziękowaniem Bogu za iego dobrodzieyſtwa przez cały bieg życia dane, Oycu, Synowi, Duchowi Swiętemu, za opiekę Nayś: MARYI Pannie, Swiętemu Aniołowi ſtróżowi, Swię-

temu

temu którego imię na Chrzcie Swiętym wziąłeś, z pragnieniem widzenia Boga i cieſzenia ſię z nim po wſzyſtkie wieki, do czego ſtworzonym ieſteś. Już to iedyna ucieczka twoia JEZUS ukrzyżowany; w ranach iego maſz ſzukać beśpieczeńſtwa twego; iego boleściami ſłodzić boleści ſwoie: iuż to druga ucieczka Nayś. MARYA Panna, do którey ſtateczne miałeś nabożeńſtwo. Mów Panie moy ſercem: *Eia ergo advocata noſtra &c.* teraz mi przybyway na pomoc, o Pani moia. Niżeli przyſtąpiłem do tych aktow, poſtrzegłem twarz wypogodzoną, i które uwiadomienie innychby zatrwożyło, przeto ie przed wielu ukrywać muſiemy, tego Pana rozweſelić zdało ſię: zaczym w tych i tym podobnych aktach, na ſamym wyiściu duſzy z ciała, odebrawſzy oſtatnią abſolucyą przez J W. Jmci Xięża Biſkupa Chełmſkiego, ſwoiego do oſtatka rządu Dyecezyi wielkiego z pracy i przykładu Pomocnika i Zaſtępcy z tym ſię rozſtał światem.

O wielki Boże! chociażem proch i popiół, wołam do ciebie z Prorokiem: *Vide Domine & conſidera quem vindemia-*

miaveris! (*) Spoyrzyi Panie z wyſokości niebieſkich kogoś to nam wziął! wziąłeś nam wielkiego Męża w Kościele Bożym i Oyczyznie; Wielkiego Biſkupa; Wielkiego Senatora i Miniſtra: wielkiego w życiu, wielkiego w chorobie, wielkiego w ſamey śmierci. Ale czyliż iuż ſkończylo ſię wſzyſtko? *Defunctus adhuc loquitur.* (**) Umarły ieſzcze mowi, napiſano o Ablu. Ponieważ obrał mię naypodleyſzego w porządku Kapłańſkim za tłomacza woli ſwoiey; więc iedne z domniemania mego ale ſprawiedliwego; drugie z rozkazu włożonego czynię oświadczenia.

A nayprzod ſkładam naygłębſze u Tronu J. K. Mci. P. M. podziękowanie, że w ſamych pierwiaſtkach Panowania Nayłaſkawſzego, upatrzywſzy zdatne przymioty do uſługi publiczney w Duchownym i Swieckim Stanie, iednę po drugiey pieczęć Koronną, także Stolicę Biſkupią miłościwie konferuiąc, dał wielkie pole okazania dzielności pracowitego Miniſtra w o-

koli

(*) *Tren*: 2. *v*: 12.

(**) *Hœbr*: 11. *v*: 4.

kolicznościach naytrudnieyſzych, rządu i rady znamienitego Biſkupa i Senatora w zmarłey widzianych oſobie przez lat kilkanaście. Dziękuie ſamże w Bogu zeſzły Nayiaśnieyſzemu Panu za wſzyſtkie łaſki, wielbiąc tę prawicę, która go na tak doſtoynych miłościwie poſtawiła ſtopniach; dziękuie za dobrotliwe w oſtatniey chorobie nawiedzanie, za troſkliwość o przywrócenie zdrowia z uſilnym lekarzom zaleceniem ſtarania naywiękſzego; a gdy on żyć i ſłużyć Maieſtatowi przeſtał na ziemi, te do Boga czynić modły będzie, aby dni do dni życia KROLOWI Pan Panuiących w naydłużſze lata przydawał, wſzyſtkie ſłodyczą i pomyślnością nayobficiey napełniaiąc z uſczęśliwieniem ludu Berłu powierzonego.

Zanoſzę także nayuroczyſtſze dzięki Tobie prześwietny Stanie Duchowny: J. W. Mci Xięże Nuncyuſzu, tobie Sacerrimum Collegium JJ. OO. JJ. WW. Biſkupow, a wſzczegulności Tobie wielki wielkiego Anteceſsora Sukceſsorze J. W. Biſkupie Poznańſki za te względy w oſtatniey uſłudze wyświadczone. Pomroku śmiertelnych cieni, które nas zaſępiły, przywra-

caſz dzień miły, tegoż a nie innego słońca doſkonałości, które ſtanęło na zachodzie, ukazuiąc na wſchodzie. *Proſperè procede & regna:* (*) a co o kościach Jozefa rzeczono *Oſſa eius viſitata ſunt & poſt mortem prophetaverunt.* Te śmiertelne zwłoki, które nawiedzaliście i do grobu prowadzić macie, naydłuzſze uſzczęśliwienie rokuią.

Tobie Prześwietny Stanie Swiecki krwią albo przyiaźnią złączony powinne czynię dzięki, a w ſzczegulności J. W. Ludwiku Młodzieiowſki Kaſztelanie Nakielſki rodzony Bracie. Ten to zgaſł, o którym ſprawiedliwie mowić można, co rzeczono o Symonie Oniaſza ſynu: *In vita ſua ſuffulſit domum & in diebus ſuis corroboravit Templum* (**) ſtał ſię podporą domu w życiu ſwoim, a w dniach ſwoich zmocnił Kościoł: bo był wſparciem domu, wſparciem i Kościoła. Ale też i to dodać, co Job Swięty o iednym Mężu wiel-

---

(*) *Eccl.* 49. *v:* 8.
(**) *Eccl.* 50. *v.* 1.

wielkim powiedział: *Ipſe ad ſepulchrum ducetur & in congerie mortuorum vigilabit.* (*) Do grobu zaprowadzon będzie, ale w zgromadzeniu umarłych czuwać będzie przykładem naypierwſzego od Chryſtuſa poſtanowionego Biſkupa Piotra Swiętego, którego ſłow zażyię (**) że z życiem niezgaśnie pamięć kochaiącego Paſterza. *Dabo operam frequenter habere vos poſt obitum meum.* To przyrzeka dla ſprawowanych od ſiebie owczarni Chryſtuſowych.

Co zaś do zlecenia należy; czynię z wyraźney woli J. W. s. p. Pana iako nayuroczyſtſze przeproſzenie wſzyſtkich intereſsa maiących w ſądach, lub Miniſterium iego, albo w Magiſtraturze Duchowney lub świeckiey: i tę proteſtacyą zanoſzę z obowiązku włożonego: że ieżeli kto zmartwiony z przyczyny Proceſsow; nie uczynił tego z chęci, ale z niemozności; urzędu i Magiſtratury wina, nie oſoby: iak złożył urzędy, tak uſtać urzędowe powinny urazy do oſoby.

Mówi ieſzcze przezemnie w Bogu zeſzły Pan do was wſzyſcy domowi w wydziałach dworu iego zoſtaią-

(*) *Job.* 21. *v:* 32. (**) 2. *Petr.* 1. *v:* 15.

ſtaiący: to ieſt Duchownym, ſądownym, ſkarbowym i ekonomicznym: których pilności we dnie i w nocy, iaka być może naydoſkonalſza, świadkiem byłem; iak uſilne od was ſtarania czynione były uprzedzaiące myśl chorego; was uroczyście przepraſza przezemnie, że ſię długą i ciężką naprzykrzył chorobą: te ſą ſłowa iego w uſta moie włożone.

Naoſtatek do wſzyſtkich zgromadzonych zanoſzę prożbę. Wiem że inne ſądy ludzkie, a inne Boſkie: *Jak nieba od ziemi, tak myśli moie od myśli waſzych i drogi moie od drog waſzych ſą dalekie* (*) mowi Bog Prorokowi. Lubo przykładnie z tym ſię rozſtał światem, niemamy iednak pewności, czyli ſię już światłem wiekuiſtym cieſzy. Surowe ſą ſądy iego, nie według zdania ludzkiego Bog ſądzi; (**) mowił te ſłowa niegdyś Staniſław Karnkowſki Arcybiſkup Gnieżnińſki wielki człowiek w Kościele S. i Oyczyznie do-

---

(*) *Sicut exaltantur cœli a terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ a viis veſtris & cogitationes meæ a cogitationibus veſtris. Izai.* 55.

(**) *Auſtera ſunt iudicia eius, non ſecundum ſenſum hominum ille iudicat.* Hiſt. Coll. Caliſs.

do iednego Prałata, proſząc go o modlitwy; tak i ia zanoſzę do wſzyſtkich przytomnych prożbę o krótkie ze mną do Boga weſtchnienie.

Wieczny Boże! żebrzemy za Paſterzem naſzym ſmutne owieczki: żebrzemy obywatele za Senatorem i Miniſtrem naſzym: żebrzemy iego radą, pomocą i łaſkami wſparci za dobroczyńcą naſzym: żebrzą ubodzy za ſwoim Opiekunem, ſieroty za ſwoim Oycem, Domowi i poddani za ſwoim Panem; naoſtatek ia ſam ſczegulniey obowiązany. *Wieczny odpoczynek racz mu dać Panie, a światłość wiekuiſta niech mu świeci na wieki. Amen.*

400 —